

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ВНУТРІШНІ ХВОРОБИ ТВАРИН

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
підготовка бакалаврів
спеціальності 212 *Ветеринарна гігієна, санітарія та експертиза*
Шифр - ПП.13

2017 рік

Розроблено та внесено: кафедрою терапії, фармакології, клінічної діагностики та хімії факультету ветеринарної медицини Сумського національного аграрного університету.

Розробники програми: Улько Л.Г. зав. кафедри, д.вет.н., професор, Долбаносова Р.В. доцент кафедри, к.вет.н., Мусієнко О.В. к.вет.н., доцент.

Робоча програма з дисципліни **«Внутрішні хвороби тварин»** для студентів за напрямом підготовки **6.130501 Ветеринарна медицина**

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Перший заступник начальника

Головного управління Держпродспоживслужби

в Сумській області

_____ **Лазоренко Є.А.**

к. вет. н., доцент кафедри епізоотології, паразитології та ОЕВС

_____ **Фотін А.І. (СНАУ).**

На засіданні навчально-методичної ради факультету ветеринарної медицини

«___» _____ 2017 р., протокол № _____

На засіданні методичної ради СНАУ,

«___» _____ 2017 р., протокол № _____

Рекомендовано до затвердження за спеціальністю 211 Ветеринарна медицина

Вченою радою СНАУ «___» _____ 2017 р., протокол № _____

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Внутрішні хвороби тварин» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки спеціалістів напрямку 6.130501 «Ветеринарна медицина».

Навчальна дисципліна «Внутрішні хвороби тварин» включає дві частини: перша – загальна терапія і профілактика внутрішніх хвороб тварин, друга - спеціальна патологія, терапія і профілактика – вивчає хвороби окремих систем і органів, хвороби, спричинені порушенням обміну речовин, особливості перебігу хвороб у молодняку, птиці, дрібних домашніх тварин і хутрових звірів.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: вивчення основних внутрішніх хвороб тварин їх етіології, патогенезу, симптомів, перебігу, діагностики та диференційної діагностики, лікування та профілактики.

Міждисциплінарна зв'язки:

№ п/п	Перелік дисциплін, які забезпечують вивчення даної дисципліни у межах програми	Період вивчення, курс/семест р	Кафедра
1	Анатомія с.г.тварин	1/2 – 2/3	Анатомії нормальної та патологічної фізіології тварин
2	Фізіологія, патфізіологія	2/3,4	Анатомії нормальної та патологічної фізіології тварин
3	Клінічна діагностика	3/5,6	Терапії, фармакології та клінічної діагностики

№ п/п	Перелік дисциплін, вивчення яких базується на знанні даної дисципліни у межах програми	Період вивчення, курс/семест р	Кафедра
1.	Патологічна анатомія	3/6 – 4/7	Вірусології, патанатомії та хвороб птиці
2	Хірургія	4/7,8	Хірургії

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Загальна профілактика і терапія внутрішніх хвороб тварин.
2. Хвороби внутрішніх органів. Хвороби серцево-судинної та дихальної системи.
3. Хвороби системи травлення, печінки і жовчних шляхів.
4. Хвороби системи крові. Хвороби сечової, нервової, ендокринної та імунної систем.
5. Хвороби спричинені порушенням обміну речовин.
6. Хвороби молодняка, шкіри, птиці та хутрових звірів.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – вивчення дисципліни є оволодіння студентами теоретичними і практичними знаннями з вивчення основних внутрішніх незаразних хвороб тварин їх етіології, патогенезу, симптомів, перебігу, діагностики та диференційної діагностики, лікування та профілактики. Навчитись досліджувати хворих тварин, ставити діагноз, призначати і проводити лікування хвороб незаразної патології, інтерпретувати одержані результати, вміти аналізувати та мислити по лікарському.

Завдання:

- вивчення основних причин хвороб внутрішніх органів та факторів, що сприяють їх виникненню;
- вивчення розвитку патологічного процесу, тобто патогенезу, за внутрішніх хвороб тварин;
- на основі даних анамнезу, результатів клінічного, лабораторного та інших спеціальних методів дослідження хворих тварин уміти поставити діагноз хвороби, у тому числі за субклінічного перебігу.
- навчити студентів аналізувати зміни різних показників крові, сечі, вмісту рубця та інших біологічних субстратів з метою глибокого проникнення в суть патологічного процесу та діагностування внутрішніх хвороб, контролю за їх розвитком та виясненням прогнозу;
- навчити студентів правильно визначати комплекс лікувальних заходів (дієто- і фізіотерапія, етіотропна і патогенетична терапія) та обґрунтовувати їх фармакодинаміку за конкретної хвороби, правильно вводити ліки, контролювати процес одужання або своєчасно виявляти нові ускладнення;

- навчити студентів розробляти і впроваджувати в практику комплекс загальних профілактичних заходів з метою попередження виникнення внутрішніх хвороб, а в разі їх появи - подальшого поширення.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

Знати:

- Методики проведення диспансеризації сільськогосподарських тварин.
- Біохімічні та клінічні показники здоров'я тварин.
- Методи, види, принципи ветеринарної терапії.
- Технологію приготування дієтичних кормів, методи введення лікарських речовин в організм тварини.
- Визначення хвороб різних органів та систем, їх етіологію, патогенез, клінічну картину, діагностику, диференційну діагностику, лікування та профілактику

Вміти:

- Провести диспансеризацію поголів'я тварин, оформити ветеринарну документацію, охарактеризувати види, методи, принципи терапії;
- провести різноманітні маніпуляції: введення лікарських речовин в організм тварини, зондування тварини, видалення стороннього тіла з глотки, стравоходу, промивання шлунка, тощо.
- Провести клінічне дослідження тварини, виявити основні клінічні ознаки захворювання, поставити діагноз, призначити лікування, розробити профілактичні заходи та дотримуватись техніки безпеки при роботі з тваринами.

3. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1. Загальна профілактика і терапія внутрішніх хвороб тварин.

Тема 1. Основи загальної терапії внутрішніх хвороб

Вступ. Предмет, зміст і методи вивчення навчальної дисципліни, її структурно - логічна схема, значення у формуванні лікаря ветеринарної медицини. Основні етапи розвитку вчення про внутрішні хвороби тварин. Внесок вітчизняних і закордонних учених у розвиток науки про внутрішні хвороби тварин. Види навчальної діяльності, навчальних занять, індивідуальних завдань самостійної роботи студентів і форма контрольних заходів з навчальної дисципліни. Рекомендований перелік джерел літератури. Правила, види і методи терапії. Етіотропна терапія: суть та різновиди. Ознайомлення з методами етіотропної терапії. Протимікробні препарати. Ознайомлення з правилами застосування протимікробних препаратів. Специфічна терапія. Застосування засобів специфічної терапії. Фаготерапія. Інтерферонотерапія. Побіотикотерапія. Антидототерапія.

Патогенетична терапія: суть і різновиди. Ознайомлення з методами патогенетичної терапії. Терапія, що регулює нервово-трофічні функції. Проведення новокаїнових блокад за внутрішніх хвороб тварин. Неспецифічна стимулювальна терапія: різновиди і механізм дії. Імуностимулювальна терапія.

Замінна терапія. Ознайомлення з методами замінної терапії. Вітаміно- і ферментотерапія. Гормонотерапія. Застосування мінеральних елементів за внутрішніх хвороб тварин. Симптоматична терапія.

Методи терапії: дієтотерапія, фармакотерапія, фітотерапія, апітерапія.

Фізіотерапія. Класифікація методів фізіотерапії та основні механізми біологічної дії. Світлолікування. Електротерапія. Інгаляційна терапія. Гідротерапія.

Ознайомлення з технікою безпеки при дослідженні і лікуванні тварини.

Вивчення методів введення лікарських препаратів.

Тема 2. Загальна профілактика внутрішніх хвороб тварин

Аналіз годівлі тварин і якості кормів. Режим і гігієна годівлі. Антипоживні речовини (антиаліментарні, інгібітори протеаз, антивітаміни, антимінеральні). Токсичні речовини кормів: глікозиди (нітро- і тіоглікозиди, сапоніни, поліфенольні сполуки). Утримання тварин. Профілактика хвороб у стійловий та пасовищний періоди.

Застосування засобів хімічного і мікробіологічного синтезу для профілактики внутрішніх хвороб тварин.

Тема 3. Диспансеризація сільськогосподарських тварин, її теоретичні основи, етапи та завдання.

Диспансеризація: теоретичні основи і практичні аспекти. Етапи та завдання диспансеризації. Особливості диспансеризації тварин різних видів та статевих груп.

Диспансеризація корів і нетелей. Диспансеризація молодняку великої рогатої худоби у різні періоди вирощування.

Диспансеризація овець. Диспансеризація коней. Диспансеризація свиней.

Змістовий модуль 2. Хвороби внутрішніх органів. Хвороби серцево-судинної та дихальної системи.

Тема 1. Хвороби перикарда

Ознайомлення з основними симптомами і синдромами за хвороб серцево-судинної системи. Гостра та хронічна серцева недостатність. Хвороби перикарда. Травматичний перикардит. Диференціальна діагностика травматичного перикардиту і ретикулоперитоніту. Лікування та профілактика хвороб перикарда. Гідроперикард, диференціальна діагностика перикардиту.

Тема 2. Хвороби міокарда і ендокарда

Хвороби міокарду: міокардит, міокардіодистрофія, міокардіофіброз (міокардіосклероз), міокардіодистрофія, інфаркт міокарда, розширення серця, кардіоміопатія. Диференціальна діагностика міокардіодистрофії. Диференціальна діагностика міокардіодистрофії і міокардиту. Лікування тварин з ураженням міокарда.

Хвороби ендокарда: ендокардит, пороки серця. Диференціальна діагностика хвороб ендокарда. Розгляд історії хвороби. Гіпертензія, її причини і діагностика.

Хвороби судин: артеріосклероз і тромбоз.

Тема 3. Хвороби верхніх дихальних шляхів

Класифікація хвороб системи дихання, їх поширення. Риніт. Кровотеча з носа. Гайморит. Фронтит. Аероцистит. Ларингіт. Набряк гортані. Трахеїт. Бронхіальна астма. Бронхіт. Дослідження тварин у разі кровотечі з носа, за риніту, ларингіту, набряку гортані, трахеїту, бронхіту.

Тема 4. Хвороби легень і плеври

Пневмонії: визначення, класифікація за етіологією, характером ексудації і ступенем ураження легеневої тканини.

Катаральна бронхопневмонія: визначення, етіологія, патогенез, симптоми. Визначення етіології крупозної, аспіраційної і ателектатичної пневмоній та їх диференційна діагностика від катаральної бронхопневмонії та бронхіту. Лікування і профілактика пневмоній молодняку.

Крупозна пневмонія. Ателектатична пневмонія. Метастатична пневмонія. Гіпостатична пневмонія. Аспіраційна пневмонія. Гнійно-некротична пневмонія, гангрена легень. Дослідження хворих тварин. Ознайомлення з діагностичними методами за пневмоній. Розробка лікувально-профілактичних заходів за хвороб легень запальної природи. Надання лікувальної допомоги тваринам за пневмонії. Розгляд історії хвороби.

Гіперемія та набряк легень. Альвеолярна та інтерстиціальна емфіземи легень. Легенева кровотеча.

Хвороби плеври. Плеврит: етіологія, патогенез, симптоми, діагностика і лікування. Гідроторакс, пневмоторакс. Дослідження хворих тварини. Розгляд історії хвороби.

Змістовий модуль 3. Хвороби системи травлення, печінки і жовчних шляхів.

Тема 1. Хвороби системи травлення

Класифікація хвороб системи травлення.

Хвороби ротової порожнини, глотки та стравоходу. Стоматит. Фарингіт. Параліч глотки. Запалення стравоходу. Розширення стравоходу. Звуження стравоходу. Закупорення стравоходу. Параліч стравоходу. Спазм стравоходу.

Хвороби передшлунків і сичуга. Гіпотонія рубця. Ацидоз рубця. Алкалоз рубця. Переповнення рубця. Парез рубця. Паракератоз рубця. Румініт. Гостра тимпанія рубця. Ретикуліт. Травматичний ретикуліт і ретикулоперитоніт. Закупорення книжки. Зміщення сичуга і запалення сичуга, синдром Гофлюнда.

Хвороби шлунка і кишок: гастрит, гастроентерит, виразкова хвороба шлунка, ентероколіт.

Хвороби шлунка і кишок з синдромом кольок: класифікація, основні симптоми, методи діагностики, принципи лікування. Розширення шлунка. Хімоостаз. Копростаз. Ентералгія. Метеоризм. Обтурація кишечника. Механічна непрохідність: перекручування і заворот кишок, защемлення, інвагінація і зміщення кишок. Тромбоемболія брижових артерій.

Оформлення і розгляд історії хвороби, встановлення діагнозу, призначення лікування.

Надання лікувальної допомоги за хвороб шлунково-кишкового тракту. Розробка лікувально-профілактичних заходів за хвороб шлунково-кишкового тракту.

Тема 2. Хвороби печінки, жовчних шляхів та очеревини

Класифікація хвороб печінки та жовчних ходів. Основні синдроми (жовтяниця, холестаза) за хвороб печінки і жовчних ходів. Гепатит. Амілоїдоз. Цироз. Гепатодистрофія: етіологія, патогенез, симптоми, методи діагностики. Диференціальна діагностика (гепатодистрофія, паренхіматозний і гнійний гепатит, цироз), лікування і профілактика хвороб печінки.

Хвороби жовчних шляхів: холецистит, холангіт, жовчнокам'яна хвороба.

Профілактика хвороб печінки.

Хвороби очеревини. Перитоніт. Водянка черевної порожнини. Диференціальна діагностика, лікування і профілактика.

Дослідження хворих тварин. Розгляд історії хвороби.

Тема 3. Хвороби підшлункової залози

Класифікація хвороб підшлункової залози. Основні синдроми хвороб підшлункової залози: больовий, холестатичний і зовнішньосекреторної недостатності. Панкреатит.

Змістовий модуль 4. Хвороби системи крові. Хвороби сечової, нервової, ендокринної та імунної систем.

Тема 1: Хвороби системи крові. Класифікація хвороб системи крові. Анемії: постгеморагічна, гіпопластична (меєлотоксична і аліментарно-дефіцитна) і гемолітична (токсична, післяродова гемоглобінурія корів, пароксизмальна гемоглобінурія, ізо- і аутоімунна). Лікування та профілактика анемій. Геморагічні діатези: гемофілія і тромбоцитопенія. Пухлинні ураження системи крові (гемобластози): лейкози (лейкемія), гематосаркоми.

Тема 2: Хвороби сечової системи. Класифікація та основні синдроми хвороб сечовидільної системи.

Вивчення хвороб нирок: гломерулонефрит (нефрит), пієлонефрит та його ускладнення (пери- і паранефрит, піонефроз), абсцес нирки, нефросклероз, нефроз

(нефротичний синдром), гідронефроз. Диференціальна діагностика, лікування і профілактика хвороб нирок.

Вивчення хвороб сечових шляхів: уроцистит, нейрогенна дисфункція сечового міхура (спазм сфінктера, парез і параліч сечового міхура). Сечокам'яна хвороба (нефро- і уролітіаз). Хронічна гематурія великої рогатої худоби. Захворювання нижніх відділів сечовивідних шляхів: непрохідність уретри і уретрит, встановлення діагнозу, призначення та проведення лікувально-профілактичних заходів.

Тема 3. Хвороби нервової системи. Класифікація і синдроми хвороб нервової системи. Судинні розлади головного мозку, теплове переірівання (гіпертермія), сонячний удар (гіперінсоляція); ішемія і гіперемія головного мозку та його оболонок. Водянка шлуночків мозку (гідроенцефалія).

Вивчення хвороб головного і спинного мозку та мозкових оболонок запального характеру: менінгіт, енцефаліт, мієліт, менінгоенцефаліт, менінгомієліт.

Функціональні нервові хвороби: неврози, епілепсія, еклампсія. Стрес та його профілактика.

Тема 4. Хвороби ендокринної системи. Вивчення причин і механізмів розвитку ендокринних хвороб. Дисфункція гіпоталамуса і гіпофіза. Нецукровий діабет. Хвороби надниркових залоз: гіпоадренкортицизм і синдром Кушинга. Порушення ендокринної функції підшлункової залози. Цукровий діабет. Хвороби щитоподібних залоз: гіпопаратиреоз, післяродова гіпокальціємія. Хвороби щитоподібної залози: гіпотиреоз, ендемічний зоб, дифузний токсичний зоб. Порушення ендокринної функції тимуса.

Тема 5. Хвороби імунної системи. Вивчення клітинних і гуморальних механізмів захисту організму. Імунні дефіцити. Вивчення проліферативних хвороб імунної системи: гіперлейкоцитози, гіперімуноглобулінемії, лімфогранулоцитоз, плазмцитома, макроглобулінемія, хвороба «важких ланцюгів».

Аутоімунні хвороби. Загальна характеристика аутоімунних хвороб. Ідіопатичні хвороби: аутоімунна гемолітична хвороба новонароджених тварин, аутоімунні гемолітичні анемії собак і кішок (АГА), аутоімунний дерматоз (червона вовчанка). Диференціальна діагностика, лікування і профілактика хвороб імунної системи.

Алергічні хвороби (алергози). Загальні механізми алергічних реакцій. Медіатори алергічних реакцій, їх біологічна дія. Методи діагностики алергічних хвороб. Загальні принципи і методи лікування алергічних хвороб: антигістамінні і протизапальні, серцеві та спазмолітичні засоби. Фітотерапія за алергічних хвороб.

Визначення, етіологія, патогенез, діагностика і лікування окремих алергічних хвороб. Кровоплямиста хвороба. Алергічний шок. Алергічний риніт і кон'юнктивіт. Кормова алергія. Лікарська алергія і сироваткова хвороба. Алергія на отрути змій, кровосисних та жалячих комах. Синдром поєднання імунного дефіциту і алергії.

Змістовий модуль 5. Хвороби спричинені порушенням обміну речовин.

Тема 1. Хвороби, зумовлені порушенням білкового, вуглеводного та ліпідного обміну. Класифікація, поширення, особливості перебігу та діагностика.

Вивчення хвороб, що зумовлені переважним порушенням білкового, вуглеводного та ліпідного обмінів: кетоз корів і овець, міоглобінурія, ожиріння, аліментарна дистрофія.

Тема 2. Хвороби, зумовлені порушенням обміну макроелементів: остеодистрофія (аліментарна, ензоотична, вторинна), гіпомагніємія (пасовищна тетанія), післяродова гіпофосфатемія.

Тема 3. Хвороби, спричинені порушенням обміну мікроелементів. Поширення, загальні принципи діагностики і профілактики. Йодна недостатність. гіпокобальтоз, гіпокупроз, недостатність цинку (параксратоз поросят), марганцю, фтору, селену. Надлишок фтору, бору, селену, нікелю, стронцію і молібдену.

Тема 4. Хвороби, спричинені порушенням обміну вітамінів. Гіповітамінози. Недостатність жиророзчинних вітамінів: А, D, Е, К. Недостатність водорозчинних вітамінів: тіаміну, рибофлавіну, нікотинової кислоти, піридоксину, ціанокобаламіну, аскорбінової кислоти. Гіпервітамінози А і D. Диференціальна діагностика, лікування і профілактика тварин з порушення обмінних процесів.

Змістовий модуль 6. Хвороби молодняку, шкіри, птиці та хутрових звірів.

Тема 1. Хвороби молодняку. Поширення хвороб молодняку. Особливості вікової фізіології молодняку. Імунний захист новонародженого молодняку. Імунодефіцитний стан молодняку.

Класифікація хвороб молодняку. Антенатальна гіпотрофія. Гостра гіпоксія інтра- і неонатального періодів.

Неонатальні хвороби із синдромом діареї: казеїно-безоарна хвороба, молозивний токсикоз, диспепсія. Диференціальна діагностика, лікування та профілактика шлунково-кишкових хвороб новонароджених тварин. Омфаліт і омфалофлебії.

Метаболічні хвороби молодняку: гіпоглікемія, гіпопластична анемія поросят, телят і ягнят; D-гіповітаміноз (рахіт); білом'язова хвороба молодняку; ензоотична атаксія ягнят.

Хвороби органів травлення. Періодична тимпанія рубця у телят і ягнят. Безоарна хвороба.

Тема 2. Хвороби шкіри. Алергічні захворювання шкіри: екзема, кропивниця, атонічний дерматит, бражний мокрець. Аутоімунні хвороби шкіри: пухирчасті дерматози, дископодібна червона вовчанка. Дерматоспараксія. Диференційна діагностика хвороб шкіри. Хвороби шкірних залоз: себорея, дисфункція потових залоз, піодермія. Симптоми ураження шкіри: алопеції, надмірний ріст волосся, зміна пігментації шкіри і волосся, шкірний свербіж. Психогенний синдром ураження шкіри.

Тема 3. Хвороби птиці та хутрових звірів

Вивчення хвороб птиці. Вивчення хвороб ембріонів: ембріональна патологія та хвороби, спричинені порушенням режиму інкубації. Особливості імунної реактивності птиці. Хвороби системи дихання: риніт, синусит, ларинготрахеїт, бронхопневмонія, аероцистит (пневмоаероцистит). Хвороби органів травлення: стоматит, запалення і закупорення вола, аліментарний гастрит (кутикуліт), диспепсія молодняку, гастроентерит, клоацит. Хвороби органів яйцеутворення:

сальпінгіт і сальпінгоперитоніт (жовтковий перитоніт), недорозвинення яєчника і яйцепроводу, утруднена яйцекладка. Метаболічні хвороби. Хвороби, спричинені порушенням макро- і мікроелементів. Гіповітамінози А, D, Е, К і групи В. Гіпервітамінози. Сечокислий діатез, аптеріоз і випадання пера, пероз в індиценят та курчат, канібалізм, білом'язова хвороба. Хвороби, спричинені порушенням мікроклімату, гіпо- і гіпертермія. Загальна профілактика неінфекційних хвороб птиці.

Вивчення хвороб хутрових звірів. Біологічні особливості хутрових звірів. Поширення внутрішніх хвороб хутрових звірів. Вивчення респіраторних хвороб, риніт, бронхопневмонія. Хвороби системи травлення: стоматит, гостре розширення шлунка, гастроентерит, інвагінація кишок, копростаз. Гепатодистрофія у хутрових звірів. Хвороби нирок і сечових шляхів: гломерулонефрит, пієлонефрит, уроцистит, уролітіаз. Синдром дизурії. Хвороби нервової системи: самопоїдання. Хвороби крові: аліментарна анемія. Хвороби обміну речовин, гіповітамінози А, D, Е, С, К і групи В. Токсикоз вагітних самок. Лактаційне виснаження самок. Хвороби шкірного покриву, січення і випадіння волосся. Профілактика хвороб хутрових звірів.

3. Рекомендована література

1. Болезни собак и кошек: Учебное пособие / С.В.Старченков. – СПб.: Лань, 2001. – 560 с.
2. Ветеринарная диспансеризация сельскохозяйственных животных: Справочник / В.И.Левченко, Н.А.Судаков, Г.Г.Харута и др.; Под ред. В.И.Левченко К.: Урожай. 1991.-304 с.
3. Внутрішні хвороби тварин / В.І. Левченко, І.П. Кондрахін, М.О. Судаков та ін.; За ред. В.І.Левченка. – Біла Церква, 2010. – Ч.1.-376 с.
4. Внутрішні хвороби тварин / В.І.Левченко, І.П.Кондрахін, В.В.Влызло та ін.; За ред. В.І.Левченка. – Біла Церква, 2011. – Ч.2. - 556 с.
5. Внутренние болезни животных / Г.Г.Щербаков, А.В.Коробов, Б.М.Анохин и др.; Под. общ. ред. Г.Г.Щербакова, А.В.Коробова. – СПб.: Лань, 2002.–736 с.
6. Внутрішні хвороби тварин / М.О.Судаков, М.І. Цвіліховський, В.І.Берега та ін.; За ред. М.О.Судакова. – К.: Мета, 2002. – 352 с.
7. Внутрішні хвороби тварин: Практикум / М.І.Цвіліховський, В.І.Берега, В.С.Січкара та ін.; – К.: Арістей, 2004.- 140 с.
8. Загальна терапія і профілактика внутрішніх хвороб тварин: Практикум / В.І.Левченко, І.П.Кондрахін, Л.М.Богатко та ін.; За ред. В.І.Левченка. – Біла Церква, 2000. – 224 с.
9. Карпуть И.М. Иммунология и иммунопатология болезней молодняка. – Минск: Ураджай, 2005. – 288 с.
10. Клінічна діагностика внутрішніх хвороб тварин / В.І.Левченко, В.В. Влізло, І.П. Кондрахін, та ін.; За ред В.І.Левченка. - Біла Церква, 2004. - 608 с.
11. Мікроелементози сільськогосподарських тварин / М.О.Судаков, В.І.Берега, І.Г.Погурський та ін.; За ред. М.О.Судакова. – 2001. – 144 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання - іспит

5. Засоби діагностики успішності навчання - екзаменаційні білети.